

Миколаївський державний гуманітарний університет
ім. Петра Могили
комплексу «Кієво-Могилянська академія»

Ситник В.О.

Аграрне право

Навчально-методичні матеріали

Миколаїв – 2003

ББК 66
К 60
УДК 32 (091) (075.8)

К 60   **Ситник В.О.** Аграрне право. Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2003. - с.

ББК 66

Дана робота підготовлена на основі навчально – методичного комплексу з курсу “Аграрне право”. В її зміст входять: тематика лекцій, плани практичних занять; методичні вказівки по самостійній роботі студентів; тематика письмових робіт та питання до іспитів з навчальної дисципліни. Методичні матеріали розраховані на викладачів та студентів вищого навчального закладу.

© МДГУ ім. Петра Могили, 2003

Концепція дисципліни.

Україна - велика агропромислова держава. Вона має сприятливі природнокліматичні умови, достатні виробничо-господарські потужності та продуктивні сили для інтенсивного розвитку сільськогосподарського виробництва.

Аграрне право України, будучи галуззю права нашої держави й галуззю правової науки, є важливою навчальною дисципліною в системі вищих юридичних закладів. Воно має свій предмет вивчення і застосування, властиву йому систему, в основі якої лежать вчення про предмет, принципи, методи правового регулювання аграрних відносин, характер і зміст аграрних правовідносин, вчення про інститути і суб'єкти аграрного права. За своїм правовим змістом зазначені питання становлять загальну теорію аграрного права. За допомогою цієї навчальної дисципліни вивчаються аграрне право і аграрне законодавство, аграрно-правові норми та ефективно їх застосування у повсякденній виробничо-господарській, господарсько-договірній, трудовій, управлінській та іншій діяльності сільськогосподарських підприємств та їхніх працівників, господарюванні селян-фермерів.

Ця навчальна дисципліна має своєю метою стати головною навчальною базою для аграрно-правової підготовки випускників вищих юридичних навчальних закладів України. З її допомогою студенти-випускники мають оволодіти основами правових знань, необхідних їм для виконання своїх господарських функцій у процесі майбутньої трудової діяльності.

Робочий тематичний план з дисципліни

Назва теми лекції	Кількість годин	
	лекції	семінари
ТЕМА №1. Аграрне право-комплексна галузь українського права.	2	2
ТЕМА №2. Джерела аграрного права.	2	2
ТЕМА №3. Суб'єкти аграрного права.	2	2
ТЕМА №4. Аграрні правовідносини.	2	2
ТЕМА №5. Право власності колективного сільськогосподарського підприємства.	2	2
ТЕМА №6. Правовий режим майна державних сільськогосподарських підприємств.	2	2
ТЕМА №7. Право колективного самоврядування.	2	2
ТЕМА №8. Управління державним сільськогосподарським підприємством.	2	2

Назва теми лекції	Кількість годин	
	лекції	семінари
ТЕМА №9. Правове регулювання виробничо-господарської та фінансової діяльності сільськогосподарських підприємств.	2	2
ТЕМА №10. Правове становище селянського господарства.	2	2
ТЕМА №11. Правове регулювання оплати праці в сільськогосподарських підприємствах.	2	2
ТЕМА №12. Дисциплінарна й матеріальна відповідальність працівників сільськогосподарських підприємств.	2	2
ТЕМА №13. Правове становище приватного підсобного господарства.	2	2
ТЕМА №14. Державне регулювання сільського господарства.	2	2
ВСЬОГО	42	14

План семінарських занять з дисципліни “Аграрне право”

ТЕМА №1. СУБ'ЄКТИ АГРАРНОГО ПРАВА. АГРАРНІ ПРАВОВІДНОСИНИ.

ПЛАН

1. Поняття і класифікація об'єктів аграрного права.
2. Правосуб'єктність приватних аграрних підприємств кооперативного і корпоративного типів.
3. Право суб'єктність державних товаровиробників.
4. Особливості право суб'єктності міжгосподарських підприємств і об'єднань.
5. Особливості реорганізації та ліквідації суб'єктів аграрного підприємства.
6. Поняття і особливості аграрних правовідносин.
7. Розмежування аграрних правовідносин.

8. Види і структура внутрішніх правовідносин у державних аграрних підприємствах.
9. Види і структура внутрішніх правовідносин у державних аграрних підприємствах.
10. Правовідносини в аграрно-виробничих та інших агропромислових утвореннях.

Тема реферату: Правове становище сільськогосподарських працівників.

Література:

1. Аграрне право, Посібник /ред. Г.С. Бистров. Козирь М.1996/
2. Казимір І.Ф. Право та сільське господарство. 1984 р.
3. Аграрне право України. Посібник / ред. В.З. Янчука. 1996/
4. Сільськогосподарське законодавство України. Харків. 1994.
5. Закон України “Про банкрутство” від 14.05.92 р. з подальшими змінами.
6. Закон України “Про банки і банківську діяльність” від 20.03.91 р. з подальшими змінами. ВВР 1991 р. №25.
7. Закон України “Про цінні папери і фондову біржу” від 18.06.91 р.
8. Закон України “Про господарські товариства” від 19.09.91 р.

**РОБОЧА НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА З ДИСЦИПЛІНИ
“АГРАРНЕ ПРАВО”**

Тема 1. Аграрне право - комплексна галузь українського права.

1. Предмет аграрного права.
2. Методи правового регулювання в аграрному праві.
3. Принципи аграрного права.
4. Аграрне право як галузь юридичної науки та як учбова дисципліна.

Тема 2. Джерела аграрного права.

1. Поняття й особливості джерел аграрного права.
2. Класифікація джерел аграрного права.
3. Уніфікація та диференціація в аграрному праві.
4. Локальні нормативні акти - джерела аграрного права.

Тема 3. Суб'єкти аграрного права.

1. Поняття і класифікація суб'єктів аграрного права.
2. Правосуб'єктність приватних аграрних підприємств кооперативного, корпоративного типів та державних товаровиробників.
3. Особливості реорганізації та ліквідації суб'єктів аграрного

підприємства.

Тема 4. Аграрні правовідносини.

1. Поняття й особливості аграрних правовідносин.
2. Розмежування аграрних правовідносин.
3. Види і структура внутрішніх правовідносин у приватних аграрних підприємствах кооперативного і корпоративного типів.
4. Види і структура внутрішніх правовідносин у державних аграрних підприємствах.

Тема 5. Право власності колективного сільськогосподарського підприємства.

1. Поняття права власності колективного сільськогосподарського підприємства.
2. Об'єкти права власності колективних сільськогосподарських підприємств.
3. Суб'єкти права власності колективного сільськогосподарського підприємства.
4. Правовий режим громадських фондів сільськогосподарських підприємств.

Тема 6. Правовий режим майна державних сільськогосподарських підприємств.

1. Державне сільськогосподарське підприємство як суб'єкт майнових прав.
2. Правовий режим основних та інших фондів державного сільськогосподарського підприємства.
3. Особливості приватизації державного майна в агропромисловому комплексі.

Тема 7. Право колективного самоврядування.

1. Поняття права колективного самоврядування.
2. Система органів управління в колективному сільськогосподарському підприємстві.
3. Повноваження найвищого органу управління колективного сільськогосподарського підприємства.
4. Повноваження правління, голови/ керівника/, спеціалістів та інших керівників колективного сільськогосподарського підприємства.

Тема 8. Управління державним сільськогосподарським підприємством.

1. Характеристика управління державним сільськогосподарським підприємством.
2. Система органів управління в державних сільськогосподарських підприємствах.
3. Правове становище директора У керівника/ радгоспу та іншого державного сільськогосподарського підприємства і його компетенція.

Тема 9. Правове регулювання виробничо-господарської та фінансової діяльності сільськогосподарського підприємства.

1. Поняття й сутність виробничо-господарської діяльності її правове регулювання.
2. Юридичні ознаки спеціалізації сільськогосподарського підприємства.
3. Поняття фінансової діяльності та її правове регулювання.
4. Організаційно-право з забезпечення виконання фінансової частини виробничо-господарського плану сільськогосподарського підприємства.

Тема 10. Правове становище селянського /фермерського/ господарства

1. Поняття селянського /фермерського/ господарства та його правові ознаки.
2. Порядок створення селянського /фермерського/ господарства.
3. Земельні правовідносини в селянському /фермерському/ господарстві
4. Майнові правовідносини селянського /фермерського/ господарства.

Тема 11. Правове регулювання оплати праці в сільськогосподарських підприємствах.

1. Поняття оплати праці в сільськогосподарському підприємстві.
2. Правові акти про оплату працівників сільськогосподарських підприємств.
3. Система оплати праці працівників сільськогосподарських підприємств.

Тема 12. Дисциплінарна й матеріальна відповідальність працівників сільськогосподарських підприємств.

1. Поняття й види відповідальності в аграрному праві.
2. Підстави відповідальності в аграрному праві.
3. Дисциплінарна відповідальність працівника колективного сільськогосподарського підприємства.
4. Матеріальна відповідальність працівників сільського господарства.

Тема 13. Правове становище приватного підсобного господарства.

1. Поняття приватного підсобного господарства.
2. Земельні правовідносини у приватному підсобному господарстві.
3. Майнові правовідносини у приватному підсобному господарстві.
4. Договірні зобов'язання у приватному підсобному господарстві.

Тема 14. Державне регулювання сільського господарства.

1. Поняття, сутність й принципи державного регулювання сільського господарства.
2. Форми і методи державного регулювання сільського господарства.
3. Загальна характеристика суб'єктів державного регулювання сільського господарства.
4. Регулятивна діяльність Міністерства агропромислового комплексу.

**ТЕМА: ПРАВО ВЛАСНОСТІ КОЛЕКТИВНОГО
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА.
ПРАВОВИЙ РЕЖИМ МАЙНА ДЕРЖАВНИХ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ.**

ПЛАН

1. Поняття права власності сільськогосподарського підприємства.
2. Об'єкти права власності сільськогосподарських підприємств.
3. Суб'єкти права власності сільськогосподарського підприємства.
4. Правовий режим громадських фондів сільськогосподарських підприємств.
5. Державне сільськогосподарське підприємство як суб'єкт майнових прав.
6. Правовий режим основних та інших фондів державного сільськогосподарського підприємства.
7. Особливості приватизації державного майна в агропромисловому комплексі.

Тема реферату: Пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві.

Література:

1. Закон України “Про підприємства в Україні” від 02.03.91 р. з подальшими змінами.
2. Закон України “Про приватизацію майна державних підприємств” від 04.03.1992 р. з подальшими змінами.
3. Декрет КМ України № 51-93 Г/05.1993 р. “Про особливості приватизації майна в агропромисловому комплексі”.

4. “Положення про особливості приватизації в агропромисловому комплексі майна, що перебуває у загальнодержавній або комунальній власності” від 27 січня 1994 р.

5. “Положення про порядок перетворення радгоспів та інших державних сільськогосподарських підприємств у колективні сільськогосподарські підприємства” від 27 січня 1994 р.

6. Конституція України 1996 р.

7. Закон України “Про особливості приватизації майна в агропромисловому комплексі” від 10 липня 1996 р. /"Голос України" 1996 р., 7 серпня.

ПЛАН СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ З ДИСЦИПЛІНИ “АГРАРНЕ ПРАВО”

Тема: Аграрне право - комплексна галузь українського права. Джерела аграрного права.

1. Предмет аграрного права.
2. Методи правового регулювання в аграрному праві.
3. Принципи аграрного права.
4. Аграрне право як галузь юридичної науки, та як учбова дисципліна;
5. Поняття й особливості джерел аграрного права.
6. Класифікація джерел аграрного права.
7. Конституція України - головне джерело аграрного права.
8. Значення судової та арбітражної практики в регулюванні аграрних відносин.

Тема реферату: "Проблеми встановлення сутності та предмета аграрного права в українській правовій доктрині".

Література:

1. Конституція України. Київ. 1997 р.
2. Аграрне право. Посібник, /ред. Г.Б. Бистров, Козирь М.І./
3. Олексій С.С. Загальна теорія права. М. 1981 р.
4. Казьмін І.В. Право та сільське господарство. 1984 р.
5. Сучасні концепції аграрного розвитку / теоретичний семінар.
6. Вітчизняна історія. 1993 р.

ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ З ДИСЦИПЛІНИ

«АГРАРНЕ ПРАВО»

ТЕМА 7-8. Право колективного самоврядування. Управління державним сільськогосподарським підприємством.

ПЛАН

1. Поняття права колективного самоврядування.
2. Система органів управління в колективному сільськогосподарському підприємстві.
3. Повноваження найвищого органу управління колективного сільськогосподарського підприємства.
4. Повноваження правління, голови, спеціалістів та інших керівників колективного сільськогосподарського підприємства.
5. Характеристика управління державним сільськогосподарським підприємством.
6. Система органів управління в державних сільськогосподарських підприємствах.
7. Правове становище директора (керівника) радгоспу та іншого державного сільськогосподарського підприємства і його компетенція.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Закон України “Про колективне сільськогосподарське підприємство” від 14.02.92 зі змінами.
2. Положення про бухгалтерський облік та звітність, затвердженого постановою КМУ від 3.04.94.
3. Закон України “Про підприємства в Україні” від 27.03.91 зі змінами.
4. КЗпП України.
5. Закон України “Про власність” від 7.02.91 зі змінами.
6. Постанова КМУ “Про порядок прийняття і звільнення керівника державного підприємства, що перебуває у загальнодержавній власності” від 14.12.91.
7. “Положення про порядок укладання контрактів при прийнятті на роботу працівників, затвердженого постановою КМУ” від 19.03.94.

**ПЛАН СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ З ДИСЦИПЛІНИ
«АГРАРНЕ ПРАВО»**

ТЕМА 9-10: Правове регулювання виробничо-господарської та фінансової діяльності сільськогосподарських підприємств.

Правове становище селянського (фермерського) господарства.

ПЛАН

1. Поняття і сутність виробничо-господарської діяльності, її правове регулювання.
2. Юридичні ознаки спеціалізації сільськогосподарського підприємства.
3. Поняття фінансової діяльності та її правове регулювання.
4. Організаційно-правове забезпечення виконання фінансової частини, виробничо-господарського плану сільськогосподарського підприємства.
5. Правове регулювання кредитування сільськогосподарських підприємств.

Тема реферату: “Виробничо-господарська діяльність аграрних товаровиробників”.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Закон України “Про селянське (фермерське) господарство” від 20.12.91 зі змінами.
2. Закон України “Про колективне сільськогосподарське підприємство” від 14.02.92 зі змінами.
3. Закон України “Про підприємства в Україні” від 27.03.91 зі змінами.
4. Закон України “Про господарські товариства” від 19.09.91 зі змінами.
3. Закон України “Про банки і банківську діяльність” від 20.03.91 зі змінами.
6. Закон УРСР “Про систему оподаткування” від 25.06.91 в ред. Закону від 2.02.94.
7. Указ Президента України від 16.03.95 “Про заходи щодо нормалізації платіжної дисципліни в народному господарстві України”.
8. Постанова Верховної Ради України від 24.12.93 “Про відповідальність за несвочасне виконання грошових зобов’язань”.
9. Постанова Верховної Ради України від 25.06.93 “Про норматив обігу платіжних документів в Україні”.
10. Закон України “Про власність” від 7.02.91 зі змінами.
11. Закон України “Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народній господарстві” від 15.05.92 зі змінами.
12. Закон України “Про підприємство” від 7.02.91 зі змінами.
13. Земельний Кодекс України.
14. Закон України “Про плату за землю” від 23 липня 1992 зі змінами.

ПЛАН СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ З ДИСЦИПЛІНИ

«АГРАРНЕ ПРАВО»

ТЕМА 11-12. Правове регулювання оплати праці в сільськогосподарських підприємствах. Дисциплінарна і матеріальна відповідальність працівників сільськогосподарського підприємства.

ПЛАН

1. Поняття оплати праці в сільськогосподарських підприємствах.
2. Правові акти про оплату працівників сільськогосподарських підприємств.
3. Система оплати праці працівників сільськогосподарських підприємств.
4. Поняття і види відповідальності в аграрному праві.
5. Підстави відповідальності в аграрному праві.
6. Дисциплінарна відповідальність працівника колективного сільськогосподарського підприємства.
7. Матеріальна відповідальність працівників сільськогосподарського підприємства.

Тема реферату: “Матеріально-технічне забезпечення аграрних товаровиробників”.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Аграрне законодавство України. Випуск 1. Юрінком. Київ. 1996.
2. Закон України “Про оплату праці” від 24.03.95.
3. Закон України “Про підприємства в Україні” від 27.03.91 зі змінами.
4. Закон України “Про колективне сільськогосподарське товариство” від 14.02.92 зі змінами.
5. Конституція України. 1996.
6. Кодекс Законів про працю України.

**ПЛАН СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ З ДИСЦИПЛІНИ
“АГРАРНЕ ПРАВО”. ПРАВОВЕ СТАНОВИЩЕ ПРИВАТНОГО
ПІДСОБНОГО ГОСПОДАРСТВА. ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ
СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА.**

ПЛАН

1. Поняття приватного підсобного господарства.
2. Земельні та майнові правовідносини у приватному підсобному

господарстві.

3. Договірні зобов'язання у приватному підсобному господарстві.

4. Поняття, суть і принципи державного регулювання сільського господарства.

5. Форми і методи державного регулювання сільського господарства.

6. Загальна характеристика суб'єктів державного регулювання сільського господарства.

7. Регулятивна діяльність Міністерства агропромислового комплексу.

ТЕМИ РЕФЕРАТИВ: Державний протекціонізм національному аграрному товаровиробнику.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аграрне господарство України. Випуску ЮРІНКОМ. Київ. 1997 р.

2. Конституція України 1996 р.

3. Закон України "Про власність" від 7.02.94 р. зі змінами.

4. Земельний кодекс України.

5. Указ Президента України від 10.11.94 р. "Про невідкладні заходи щодо прискорення земельної реформи у сфері сільськогосподарського виробництва".

6. Цивільний кодекс України.

7. Положення про Міністерство агропромислового комплексу. Указ Президента України №693/97 від 15.10.97 р.

8. Закон України "Про підприємства в Україні" від 27.03.91 р. зі змінами.

9. Закон України "Про колективне сільськогосподарське товариство" від 14.02.92 р. зі змінами.

Список рекомендованої літератури.

1. Земельний кодекс України.

2. Закон України "Про власність" від 7.02.91 р. зі змінами.

3. Закон України "Про підприємство" від 7.02.91 р. зі змінами.

4. Закон України "Про зовнішньоекономічну діяльність" від 16.04.91 р. зі змінами.

5. Закон України "Про підприємства в Україні" від 27.03.91 р. зі змінами.

6. Закон України "Про цінні папери і фондову біржу" від 18.06.91 р.

7. Закон України "Про систему оподаткування" в ред. від 02.02.94 р.

8. Закон України "Про господарські товариства" від 19.09.91 р.

9. "Про порядок найняття і звільнення керівника державного підприємства, що перебуває у загальнодержавній власності" -

постанова КМУ від 14.12.91 р.

10. Закон України “Про селянське (фермерське) господарство” від 20.12.91 р. зі змінами.

11. Закон України “Про колективне сільськогосподарське підприємство” від 14.02.92 р. зі змінами.

12. Закон України “Про банкрутство” від 14.05.92 р. зі змінами.

13. Закон України “Про приватизацію майна державних підприємств” від 4.03.92 р. зі змінами.

14. Закон України “Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві” від 15.05.92 р. зі змінами.

15. Закон України “Про плату за землю” від 23.07.92 р. зі змінами.

16. Постанова ВР України “Про норматив обігу платіжних документів в Україні” від 25.06.1993 р. зі змінами.

17. Положення про порядок корпоратизації підприємств, затв. постановою КМ України від 5.07.93 р.

18. Про відповідальність за несвоєчасне виконання грошових зобов'язань постанова ВР України від 24.12.93 р.

19. Положення про порядок укладання контрактів при комітеті на роботу працівників, затв. постановою КМУ від 19.03.94 р.

20. Про прискорення приватизації майна в агропромисловому комплексі - Указ Президента України від 19.01.1995 р.

21. Закон України “Про оплату праці” від 24.03.95 р.

22. Постанова КМУ “Про затвердження типового положення про управління сільського господарства та продовольства обласної, управління сільського господарства Севастопольської міської державної адміністрації” від 12.02.1996 р.

23. Конституція України — 1996 р.

24. Закон України “Про особливості приватизації майна в агропромисловому комплексі” від 10.07.96 р.

25. Положення про Міністерство агропромислового комплексу - указ президента України від 15.10.97 р.

26. Закон України “Про сільськогосподарську кооперацію” від 17.07.97 р.

27. Казьмін І.Ф. Право та сільське господарство. 1994 р.

28. Аграрне право. Посібник (ред. Г.Є. Бистров, Козирь. М. 1994 р.)

29. Сільськогосподарське законодавство України. Харків. 1994 р.

30. Сучасні концепції аграрного розвитку (теоретичний семінар) Вітчизняна 1993 р.

Для нотаток
